

ЗЛЕНКО А.М.

*Міністр
закордонних справ
України*

**ВИСТУП МІНІСТРА
ЗАКОРДОННИХ
СПРАВ УКРАЇНИ
А. ЗЛЕНКА ПЕРЕД
СТУДЕНТАМИ
ІНСТИТУТУ
МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН ТА
СЛУХАЧАМИ
ДИПЛОМАТИЧНОЇ
АКАДЕМІЇ В ДЕНЬ
УКРАЇНСЬКОЇ
ДИПЛОМАТІЇ
(21 грудня 2001 р.)**

Шановний Леоніде Васильовичу!
Шановний Борисе Івановичу!
Шановні студенти Інституту міжнародних відносин та слухачі Дипакадемії!

Хотів би насамперед привітати вас всіх з Днем української дипломатії, побажати вам нових сил, натхнення, успіхів у навчанні та роботі.

Наше професійне свято – це, я б сказав, внутрішнє, “сімейне” свято системи МЗС України. Тим більшою була необхідність в ньому. Цей день був потрібний для вшанування дипломатів, які віддавали і віддають свої сили й знання заради зміцнення української державності. Цей день був потрібний, щоб зміцнити професійний, я б сказав корпоративний дух української дипломатії як частини національної еліти. Переконаний, що це був правильний крок. До речі, деякі мої колеги з пострадянського простору настільки зацікавилися цією ідеєю, що готують запровадження аналогічних свят у своїх державах.

Шановні пані та панове!

Для української і світової дипломатії рік, що минає, був, відверто кажучи, непростим. Це був рік ювілеїв і випробувань, рік великих сподівань і великих катастроф. В цей рік ми особливо чітко відчували, що на початку нового тисячоліття людство є сповненим протиріччя. І поки не має чіткого уявлення, яким чином ці протиріччя подолати.

Нагадаю, що він розпочався під знаком приходу нової адміністрації Сполучених Штатів. Від неї очікувалася нова зовнішня політика, спрямована на вирішення внутрішніх проблем і відхід від так званих глобальних цінностей. В столицях світу жваво обговорювали рішення нового американського Президента вийти з Кіотського протоколу і робили висновок про зростання ізоляціонізму в американській зовнішній політиці.

На серйозні роздуми наводила і прагматична лінія, якої почали дотримуватися в зовнішньополітичній сфері Російська Федерація та провідні країни ЄС.

Не менш суттєві процеси відбувалися й у світовій економіці. Сполучені Штати, а спільно з ними – і Європейський Союз та Японія – вступили в період досить похмурих економічних прогнозів.

Таким був початок 2001 року.

Зараз, коли до його кінця залишилося трохи більше тижня, ми бачимо, як стрімко може мінятися картина світу. Як швидко найбільш глибокі політичні прогнози затьмарюються реальними і несподіваними проблемами. Прогнози щодо зростання ізоляціонізму у світовій політиці не виправдалися. Перспектива глобального економічного спаду сама собою відійшла на другий план. Він вже не виглядає таким неминучим і не сприймається як найбільша небезпека для стабільності у світі. Натомість на перший план вийшла інша проблема – проблема світового тероризму.

11 вересня 2001 року всі ми опинилися в кардинально новій реальності. Світове співтовариство змушене було переосмислити оціночну шкалу викликів і пріоритетів, на ходу перебудовувати механізми взаємодії, іти на поступки і досягати консенсусу там, де ще недавно це було важко уявити.

Для української зовнішньої політики ця ситуація стала черговим випробуванням на зрілість, мобільність та послідовність. Стрімкий розвиток подій вимагав не лише швидкого, а б сказав надшвидкого, реагування. І наша реакція була адекватною – як по часу, так і по суті. Буквально в перші години після терактів саме в приміщенні Постійного Представництва України при ООН відбулися консультації членів Ради Безпеки Об'єднаних Націй. За їх підсумками була ухвалена перша міжнародна реакція на події “чорного вівторка” – Заява Ради Безпеки. Відразу після цього Україна виступила з

ініціативою проведення спеціального засідання РБ на рівні міністрів закордонних справ з проблеми тероризму. Як відомо, цей захід відбувся 12 листопада.

Ми відкрили свій повітряний простір для літаків Сполучених Штатів, не обумовлюючи це жодними умовами. Нами було запропоновано українські літаки для транспортування гуманітарних вантажів у район Центральної Азії. Україна діяла відповідально й оперативно. В непростій ситуації вона не зволікала з рішеннями і швидко визначила власну позицію, яку послідовно й втілює в життя.

Особливу відповідальність на зовнішньополітичну службу у нинішньому році накладало членство України в Раді Безпеки ООН. Протягом двох років наша держава входила до клубу 15 країн, яким було довірено приймати рішення з найважливіших питань міжнародного життя. Це був унікальний досвід для вітчизняної дипломатії і не менш унікальна можливість утвердити власне реноме в очах світового співтовариства. Гадаю, нам вдалося повною мірою скористатися цією можливістю. Наша дипломатія успішно склала іспит на зрілість та компетентність. Хоча це було непросто.

Березень, коли нам довелося головувати в Раді Безпеки, був одним із найскладніших місяців за весь рік. За визнанням експертів, Україна побила всі можливі рекорди. За місяць її головування відбулося 24 офіційні засідання РБ та 38 неофіційних. На них було розглянуто 36 пунктів порядку денного Ради Безпеки.

2001-й був етапним і з точки зору реалізації магістрального, стратегічного напрямку української зовнішньої політики – європейського. Євросоюз зробив важливий символічний жест і визнав євроінтеграційні амбіції України, прийнявши її до кола учасників Європейської конференції. Нагадаю, що українська дипломатія йшла до цього з 1997 року, коли було проголошено про скликання цього важливого форуму.

Кілька тижнів тому Федеральний канцлер Німеччини Герхард Шрöder висловився на підтримку надання Україні статусу асоційованого члена ЄС. Більше того: ми почули від нього однозначне визнання перспективи вступу України до Європейського Союзу, коли для цього сформується відповідні умови. Приємно, що слова канцлера не стали “голосом волаючого в пустелі”. Вже через декілька днів їх підтвердив італійський Міністр Ренато Руджеро, який запевнив у готовності його країни “заохочувати зусилля України, спрямовані на асоційоване членство в ЄС. Кілька років тому подібні висловлювання офіційних представників ключових європейських держав стали б справжньою сенсацією. Сьогодні ж ми сприймаємо це якприємну, але все ж таки закономірність.

Ми в змозі належним чином оцінити значення цих слів, але й не переоцінюємо їх. У нинішніх відносинах України та ЄС головна увага

приділяється не політичним заявам, а конкретним справам по розбудові реального, взаємовигідного партнерства. В цьому плані показовим був самміт Україна – ЄС у Ялті.

Важливим здобутком на європейському напрямі стало врегулювання відносин з Радою Європи. Нагадаю, що на початку цього року Україні серйозно погрожували виключенням з цієї авторитетної організації. Сьогодні це питання взагалі не є актуальним. Більше того, ми прагнемо, щоб процедура моніторингу щодо виконання Україною взятих зобов'язань поступово перейшла в конструктивний постмоніторинговий діалог.

Чому ж саме зараз, після тривалого періоду складних переговорів, розпочався процес реального зближення України з Європою? На мою думку, цьому сприяло одразу кілька факторів, одним з яких безумовно є те, що Україна нарешті, знайшла оптимальне поєднання зовнішньополітичних пріоритетів.

Після багатьох років невизначеності нам вдалося знайти взаємоприйнятний алгоритм вирішення тих проблем, які обтяжували відносини з Російською Федерацією. Згадаймо лише, скільки сил і нервів було витрачено навколо питань газових боргів, делімітації кордонів, повернення фресок Михайлівського Золотоверхого собору в Києві. Сьогодні вони, практично, врегульовані. Проте найголовніше наше досягнення, на мій погляд – це той новий дух конструктивізму що встановився між нашими державами, і передусім їх лідерами. Він базується на взаємній повазі і взаємній готовності до компромісів.

Рік тому деякі вітчизняні й іноземні ЗМІ прогнозували, що врегулювання проблем України з Росією означатиме охолодження її відносин із Заходом. Реальність знову ж таки виявилася іншою. Сьогодні Захід більше зацікавлений в Україні, яка має з Росією стабільні та рівні відносини, ніж в Україні, взаємини якої з північним сусідом є проблематичними і непередбачуваними. Для багатьох це може здатися парадоксом, але факт залишається фактом: зміцнення стратегічного партнерства з Росією і зближення з Європою відбуваються для України одночасно.

Тут я порівняв би роботу дипломата з роботою фармацевта: перед ним лежить маса інгредієнтів, більшість з яких окремо, в чистому вигляді може завдати шкоди. І лише всі разом у правильному співвідношенні вони стають цілющими.

Мені здається, оптимальну пропорцію “Схід-Захід” для української зовнішньої політики знайдено.

Вельми позитивним є й розвиток відносин із Сполученими Штатами Америки. Перебуваючи у Варшаві, Президент Буш дав чіткий сигнал, що Україна залишається серед пріоритетів американської зовнішньої політики у Східній Європі. Поряд із цією заявою була низка інших важливих політичних подій на американському напрямі. Це і візит

Прем'єр-міністра України, і візит Глави Адміністрації Президента, і два моїх візити до Сполучених Штатів – у березні і в листопаді. Отже, курс розвитку українсько-американських відносин визначений чітко. Тепер важливо, щоб політичний сигнал, даний Президентом США, на решті запрацював у практичній площині.

Шановні пані та панове!

Уже через декілька днів стартує, очевидно, найбільш складна передвиборча кампанія в історії України. Нинішній рік засвідчив, наскільки складно інколи буває для України домогтися справді об'єктивного, адекватного ставлення до себе. Особливо за умов, коли на світових інформаційних ринках вона почувається немов бідна родичка. Незважаючи на це, ми вже маємо досвід роботи в цій сфері та працюємо над виробленням нової, сучасної інформаційної політики Міністерства.

Система МЗС України готова зробити свій внесок у те, щоб вибори відбулися на відкритій, транспарентній та демократичній основі. Перший крок на цьому шляху вже зроблений – мною були передані запрошення для моніторингу процесу виборів з боку спостерігачів із провідних міжнародних організацій, включаючи ООН, ОБСЄ, Раду Європи.

Шановні пані та панове!

2001 рік був періодом значних трансформацій не лише для вітчизняної зовнішньої політики, але й для самого Міністерства закордонних справ України. Ми започаткували перетворення у трьох ключових напрямках – кадровому, структурному та інформаційному.

Чому це було необхідно?

Наведу лише один приклад: за десять років у системі МЗС України так і не відбулася реальна зміна поколінь. Зараз ми робимо ставку на молодь. Вона повинна прийти на зміну тим, хто працював ще в системі МЗС УРСР. Скажу відверто: цей процес іде надзвичайно складно. І не лише тому, що кадрова політика української дипломатії тільки сьогодні переводиться на системну основу. У мене є ціла низка претензій до випускників численних навчальних закладів України, які готують майбутніх дипломатів. Їх головна проблема не в тому, що вони недостатньо володіють іноземними мовами, і не в тому, що не орієнтуються в лабіринтах світової політики.

Головний недолік молоді, яка приходить у міністерство – це невміння мислити аналітично та нестандартно, підходити до роботи творчо. А українській дипломатії потрібні аналітики. Свого часу легендарний французький дипломат Талейран, даючи пораду молодим дипломатам про те, як зробити кар'єру, казав: "Одягайтеся в усі сیره, тримайтеся в тіні і не виявляйте ініціативу". Як ви розумієте – часи міняються. І при всій повазі до Талейрана, прошу запам'ятати: керуючись такими принципами, кар'єру в сучасній зовнішньополітичній службі України ви вже не зробите.

Сьогодні, щоб стати успішним дипломатом, необхідно бути яскравою особистістю, активним й ініціативним фахівцем. Треба постійно самодосконалюватись, намагатися мислити нестандартно. Дипломат сучасного зразку перестає бути кабінетним працівником. Він має широкий спектр знань та інтересів, орієнтується в сучасних інформаційних технологіях та впевнено почувається у сфері public relations. Іншими словами, знання й імідж дипломата – це авторитет і реноме держави.

Як Міністр, я хотів би бачити у вашому поколінні саме таких фахівців – високопрофесійних і цілеспрямованих.

Ключовим питанням у контексті кадрової реформи є економізація зовнішніх зносин України. Міністерство закордонних справ спільно з Мінекономіки створило Координаційну раду. Цей орган покликаний найбільш оптимальним чином використати потенціал обох міністерств для реалізації національних економічних інтересів.

Питання економізації було в центрі уваги наради керівників закордонних дипломатичних установ України у серпні та наради керівників торговельно-економічних місій при українських посольствах у жовтні цього року. Економічний вимір чимдалі більшою мірою стає стрижнем і основним змістом міжнародних відносин.

Державі не потрібна дипломатія, функції якої зводяться лише до політико-протокольних. Сучасне зовнішньополітичне відомство повинно працювати на вирішення проблемних питань і розширення горизонтів співпраці в економічній, інформаційній, культурній та інших сферах. Цьому зараз навчається українська дипломатія. Цьому маєте навчатися і ви, шановні друзі. Сподіваюся, ви прийдете працювати в МЗС озброєні чітким розумінням того, як функціонує світова економіка і баченням того, яке місце в ній має зайняти Україна.

Багатофункціональність і підвищена відповідальність за свої дії визначають специфічне місце дипломата в структурі державної служби та національної еліти. Тому мені важко погодитися із схваленим цього року Законом “Про порядок ввезення в Україну та митного оформлення й оподаткування особистих речей”, яким було безпрецедентно понижено юридичний статус вітчизняного дипломата. І це зроблено в той час, коли більшість держав світу домагаються максимального розширення привілеїв та імунітетів своїх дипломатів!

Тепер український дипломат, наприклад, повертаючись із закордонного відрядження, змушений сплачувати за особисті речі те ж саме мито, як і бізнесмен, що ввозить товар на продаж в Україні. Як Міністр, я буду робити все, щоб це, на мою думку, непродумане рішення було переглянуто. Сподіваюся, що остаточно крапку в цій справі ще не поставлено. Тим більше, що сьогодні ми можемо вирішувати найбільш гострі та актуальні питання нашої діяльності, спираючись на прийнятій нещодавно Верховною Радою Закон про дипломатичну службу.

Шановні пані та панове!

Україна вступила у друге десятиріччя своєї державності. На відміну від перших років незалежності, наші стартові умови зараз є набагато оптимістичнішими. Маю на увазі насамперед економічне зростання в нашій державі, яке різко контрастує з темпами економічного розвитку в Західній Європі та США. Українська дипломатія зробить все від неї залежне, щоб забезпечити сприятливі зовнішні умови для підтримання позитивних тенденцій в економіці.

Але виникає питання: що далі? Останні роки показали, що Україна досягає зовнішньополітичних успіхів якщо ставить перед собою локальні цілі та фокусує на них зусилля всієї дипломатичної служби. Так повинно бути і в майбутньому.

У зовнішній політиці настав час конструктивізму. Настав час робити малі конкретні справи, а не воювати з вітряками. Настав час працювати з реальними партнерами, а не дрейфувати за вітром.

Маю надію, що 2002 рік буде роком змістовних зрушень у реалізації євроатлантичного напрямку зовнішньої політики України. Він був і залишається пріоритетним. По мірі того, як наближається розширення Європейського Союзу, його негативні наслідки стають все ймовірнішими для України. Відповідно, більш активною і наступальною має бути наша позиція на переговорах з Євросоюзом.

Повномасштабний шенгенський режим на українсько-польському кордоні – чи можемо ми собі дозволити піти на це? Про це потрібно говорити на всіх рівнях. Переконавати. Вимагати. Пропонувати рішення. З нашої точки зору, найкоротший шлях до розв'язання цієї проблеми лежить через отримання Україною статусу асоційованого члена ЄС. Саме на досягненні цієї мети й буде зосереджено основний потенціал вітчизняної дипломатії.

А у ближчій перспективі МЗС спільно з Мінекономіки розвиватиме досягнутий цього року успіх щодо розширення ринків збуту української продукції у країнах Євросоюзу. Зусилля вітчизняної дипломатії будуть спрямовані і на опанування ринків у інших регіонах. Сподіваюся, важливу роль в цьому плані відіграють візит Президента Бразилії в Україну та мій візит до Китаю, заплановані на січень наступного року.

Звичайно ж, першочерговим пріоритетом залишається й вступ України до СОТ. Ми вітаємо зацікавленість Російської Федерації у тому, щоб наші країни одночасно вступили до цієї Організації. Сподіваюсь, що такий варіант активно підтримають і інші наші партнери.

Наступний рік матиме важливе значення для розвитку відносин України з НАТО. Саміт у Празі значною мірою має дати відповідь на запитання щодо продовження Альянсом політики відкритих дверей стосовно країн Східної Європи. Безперечно, НАТО сьогодні є основою нової системи європейської безпеки. Відповідно, рівень

відкритості Альянсу визначатиме рівень відкритості цієї системи для всіх європейців, у тому числі й для України. Україна готова до якісного підвищення рівня своєї взаємодії з НАТО. В тому числі і шляхом укладання нового документу, який доповнить існуючу Хартію про особливе партнерство.

Не маю жодних сумнівів, що наступний рік буде надзвичайно позитивним для українсько-російських відносин. Це буде не лише символічний, але й цілком реальний рік України в Російській Федерації. Для цього існують всі передумови, головна з яких – високий рівень взаєморозуміння не лише на політичному рівні, але й на рівні ділових кіл.

Іншим важливим напрямом зовнішньої політики України буде зміцнення її ролі як регіонального лідера. На цю мету повинно працювати як головування України в Організації чорноморського економічного співробітництва, так і активізація співробітництва по лінії ГУУАМ. Маємо виявити на цьому напрямі максимальну активність та прагматичність. Ставити локальні цілі та наполегливо до них просуватися – такою має бути суть політики України в ГУУАМ.

Повинні також отримати конкретну віддачу від діяльності Представників Президента на Близькому Сході.

Нарешті, МЗС і надалі приділятиме ключову увагу проблемі захисту інтересів українців за кордоном. Тут маю на увазі насамперед тих, хто виїздить на заробітки. Португалія й Іспанія, Греція й Італія – всі ці держави вже мали можливість переконатися у працьовитості українських робітників. Як би ми не ставилися до феномена “гастарбайтерів”, це – наші громадяни.

Шановні друзі!

Відомі англійські сценаристи Джонатан Лінн та Ентоні Джей якось пожартували, що дипломатія – це питання виживання в наступному тисячолітті, а політика – питання виживання до наступної п’ятниці. Сьогодні цей іронічний підхід до дипломатії стає все менш актуальним. І не лише тому, що наступне тисячоліття, про яке говорили англійці, вже наступило. Нині просто не існує альтернативи дипломатичним засобам вирішення проблемних питань. Навіть там, де світове співтовариство ще змушене на силу відповідати силою, врешті-решт останнє слово залишається за дипломатами.

Я б хотів, щоб ви, майбутні дипломати, усвідомлювали покладену на вас відповідальність. Щоб ви цінували виявлену до вас довіру. Щоб ви доклали всіх сил і знань на благо процвітання своєї держави.

Ще раз вас із святом.

Дякую за увагу.